

2.3.3. Хімічна промисловість та виробництво пластмас

Тернопільська область як традиційно аграрно освоєна, із незначним запасом мінеральних корисних копалин, що можуть виступати сировиною для розвитку хімічної промисловості, відзначається низьким рівнем потенціалу розвитку цієї промисловості. Так, згідно кластерного аналізу проведеного у ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього Національної академії наук України” за науковою редакцією С. О. Іщука (*Виклики та перспективи...*, 2018), область належить до III кластеру регіонів, що характеризується низькою часткою у структурі реалізованої хімічної продукції в Україні (1,11% у 2017 р.), експорту хімічної продукції (1,04% у 2017 р.) і капітальних інвестицій у виробництво хімічних речовин і хімічної продукції (0,15% у 2017 р.).

Тернопільська область при врахуванні чинника сировинного потенціалу і динаміки ключових показників діяльності також належить до регіонів з незначним потенціалом (рис. 2.19) і невисоким рівнем ефективності.

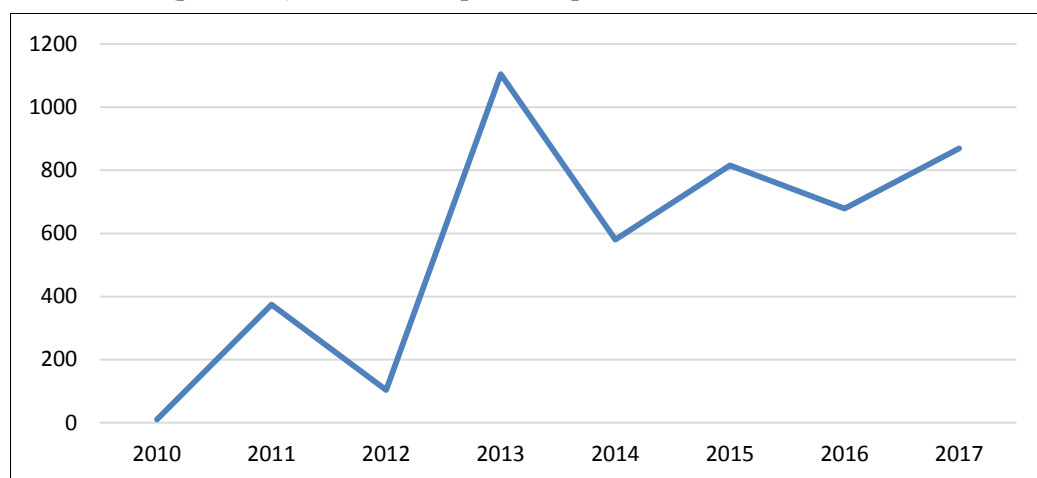

Рис. 2.19. Динаміка обсягу реалізованої хімічної продукції у 2010-2017 рр., млн грн.*

*Складено за даними Державної служби статистики України.

Проте темпи приросту експорту хімічної продукції з 2014 року незмінно високі із тенденцією до збільшення.

Виробництво продукції хімічної промисловості у структурі реалізованої промислової продукції Тернопільської області невеликий – всього 3,5%, тоді як виробництва гумових і пластмасових виробів, інших неметелевих мінеральних продуктів – 11,1% за підсумками 2018 р. (*Соціально-економічне становище Тернопільської області за 2018 рік, 2019*). Окрім цих видів продукції хімічна промисловість регіону також включає виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення й фармацевтичних продуктів і препаратів, однак вивчення згаданих напрямків промислового виробництва обмежується сучасним законодавством щодо конфіденційності статистичної інформації (дані не оприлюднюються).

Динаміка промислової продукції у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції, а також виробництва гумових і пластмасових виробів, інших неметалевих мінеральних продуктів свідчить про послаблення активності та погіршення показників розвитку галузі (табл.2.19).

Таблиця 2.19.

Індекси промислової продукції хімічної промисловості та виробництва пластмас у Тернопільській області, %*

	2015	2016	2017	2018	Довідково: в Україні у 2018 р.
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	х	х	х	х	103,5
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	95,5	65,4	126,7	98,5	117,4
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	х	х	х	х	101,1
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	120,7	107,1	104,0	92,6	99,5

*Складено за даними Головного управління статистики у Тернопільській області.

Про це свідчать і показники фінансової результативності підприємств хімічної промисловості Тернопільської області (табл. 2.20).

Таблиця 2.20.

Фінансові результати до оподаткування підприємств хімічної промисловості за видами діяльності, млн грн.*

	2010	2015	2016	2017	2018
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції					
фінансовий результат (сальдо)	-0,1	-6,1	-2,2	0,6	-5,6
прибуток	0,2	0,3	0,1	1,1	0,0
збиток	0,3	6,4	2,3	0,5	5,6
частка підприємств, які одержали збиток, %	33,3	36,4	45,5	44,4	80,0
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції					
фінансовий результат (сальдо)	4,5	109,5	159,5	256,8	511,0
прибуток	15,4	138,5	178,8	287,3	524,0
збиток	10,9	29,0	19,3	30,5	13,0
частка підприємств, які одержали збиток, %	43,2	23,8	24,3	28,9	26,8

*Складено за даними Головного управління статистики у Тернопільській області.

Як видно із даних таблиці 2.20, збитковішими є підприємства з виробництва хімічної продукції, які практично щороку мають негативне фінансове сальдо, тоді як підприємства із виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції отримують позитивний фінансовий результат діяльності.

Виробничі потужності згаданих галузей становлять невеликі підприємства, що у минулому виконували істотну містоформувальну функцію, проте на сьогодні не відіграють значної ролі ні у структурі валового регіонального продукту, ані у структурі зайнятості місцевого населення. Зокрема, виробництво пластмас представлене такими підприємствами, як АТ “Підволочиська фабрика пластмасових виробів” (смт. Підволочиськ), ТОВ КП “Почаївська фабрика “Пластик” (смт. Почаїв); виробів з пластику – НВО “Геліос” (м. Терехів); виробництво поролону – “ФомЛайн-Галичина” (смт. Хоростків); виробництво гумотехнічних виробів – ТОВ “Намір” (м. Тернопіль), ТЗОВ “Лановецький завод гумотехнічних виробів” (смт. Ланівці); виробництво вінілштучшкір, лінолеуму – ТЗОВ “Вінісан” (м. Тернопіль); виробництво штучного газу – ТЗОВ “Озон ЛХЗ” (м. Бучач); виробництво побутової хімії – ПрАТ “Скалатська фабрика “Лотос” (смт. Скалат), ТЗОВ “Поллена-Україна” (с. Нагірянкa, Чортківський район).

Багато з цих підприємств стикнулись із стагнацією у хімічній промисловості, що характерна для всієї України, і тому переживають не найкращі часи у своєму розвитку. Поряд із низьким рівнем технологічності промислового виробництва в Україні, гострою проблемою є високий рівень імпортозалежності, зокрема, у сегменті проміжного споживання хімічної продукції (синтетичних пігментів та барвників, добрив, товарів побутової хімії). Найбільше це стосується споживання добрив у сільському господарстві, що притаманне й для Тернопільської області. Залежність сільськогосподарських товаровиробників від імпортової продукції хімічної промисловості значно підвищує собівартість кінцевої продукції.

Однією з ключових проблем хімічної промисловості (не лише української) є її висока сировинна залежність. Щоб удосконалити виробничі процеси і сприяти формуванню конкурентної (передусім за ціновими параметрами) сировинної бази хімічної промисловості, необхідним вбачається (*Виклики та перспективи розвитку хімічних виробництв у регіонах України, 2018*):

- підвищення рівня енергоефективності хімічних виробництв (освоєння технологій використання альтернативних, біовідновлювальних і вторинних джерел енергії та сировини);
- створення вертикально-інтегрованих структур (кластерів, промислових хімічних парків) із комплексної переробки та використання покладів сировини для хімічної промисловості;
- диверсифікації імпорту базової хімічної сировини;
- розроблення та реалізації інвестиційних проектів зі створення імпортозаміщувальних виробництв (невеликих поточних ліній для виробництва продукції малотоннажної хімії) для середнього та малого бізнесу;
- посилення захисту внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції у сегментах проміжного та кінцевого споживання хімічної продукції;
- запровадження жорстких процедур контролю за імпортом товарів задля недопущення та запобігання ввезенню на митну територію України хімічної продук-

ції (зокрема, контрабандної), яка не відповідає національним ветеринарним, санітарним, фітосанітарним та екологічним стандартам.

Одним із основних завдань при реалізації інвестиційних проектів у хімічній промисловості є підвищення ефективності функціонування хімічних виробництв. Це необхідна умова забезпечення цінової конкурентоспроможності на світовому ринку хімічної продукції. Найбільший потенціал зростання ефективності лежить у площині вдосконалення процесів виробництва, логістики і дистрибуції. Так, скорочення тривалості виробничо-реалізаційних циклів у хімічній промисловості можливе шляхом налагодження безперервного функціонування системи управління матеріальними потоками на основі розвитку регіональних логістичних центрів і транспортної інфраструктури (*Виклики та перспективи розвитку хімічних виробництв у регіонах України, 2018*).

Як засвідчують результати наукових пошуків провідних фахівців у галузі, розвиток хімічної промисловості і в Україні, і у Тернопільській області зокрема повинен розглядатись не як внутрішньогалузевий, а як загальнонаціональний економічний вектор та пріоритет.

Література

1. Виклики та перспективи розвитку хімічних виробництв у регіонах України: наукове видання / С. О. Іщук, Л. Й. Созанський, Л. П. Коваль, О. В. Ляховська; НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього Національної академії наук України»; наук. ред. С. О. Іщук. Львів, 2018. 91 с.
2. Головне управління статистики у Тернопільській області. URL: www.te.ukrstat.gov.ua
3. Основні показники діяльності промислових підприємств у 2018 році / Державна служба статистики України; Головне управління статистики у Тернопільській області. Тернопіль, 2019. URL: www.te.ukrstat.gov.ua
4. Промислове виробництво у Тернопільській області у 2018 році: експрес-випуск / Держстат;
5. Соціально-економічне становище Тернопільської області за 2018 рік: статистичний бюлетень / Держстат; Головне управління статистики у Тернопільській області. Тернопіль, 2019. 62 с. URL: www.te.ukrstat.gov.ua
6. Статистичний щорічник Тернопільської області за 2018 рік / Державна служба статистики України; Головне управління статистики у Тернопільській області. Тернопіль 2019. 392 с.
7. Стратегія сталого розвитку хімічної промисловості України: збірник наукових праць / Під наук. ред. канд. техн. наук С.О. Силантьєва. К. 2011. 235 с.
8. Шевцова Г. З., Браславська О. В. Особливості сучасного потенціалу підприємств хімічної промисловості України. БізнесІнформ, 4, 2014, 140-146.
9. Шубін О.О. Хімічна промисловість України: економічні трансформації та перспективи. Донецьк, 2010. 628 с.